

ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERE İŞ-MESLEK EĞİTİMİ VEREN KURUMLARA İLİŞKİN VERİLERİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Öğr.Gör.Tuna Şahsuvaroğlu
Marmara Üniversitesi
İstanbul
tsahsuvaroglu@marmara.edu.tr

Özet

Ülkemizin ve toplumların kalkınmasının en önemli kaynaklarından biri de insan gücüdür. Toplumların refah düzeyi bir bakıma doğal kaynaklar ve insan gücü ile bunlardan yararlanılma durumu ile ilgilidir. Mesleki ve teknik eğitim insan gücü yetiştirme aracı olarak bu sürece katkıda bulunmaktadır. Günümüzde zihinsel yetersizliğe sahip olan bireylere iş ve meslek kazandırmak, onları ekonomik açıdan bağımsız hale getirmek özel eğitim alanının önemli amaçlarından biri sayılmaktadır. Bu amaçla ülkemiz koşullarına bakıldığında zihinsel yetersizliğe sahip bireylere iş ve meslek kazandırmaya yönelik eğitim veren kurumların Türkiye'deki niceliklerinin ve bu veriler ışığında niteliklerinin gözden geçirilmesi bu araştırmanın amacını oluşturmuştur. Bu amaç doğrultusunda tarama yöntemi ile desenlenen çalışmada MEB, SHÇEK, DİE ve diğer kurumların elektronik veri tabanları ve yayınlarından yararlanılmıştır. Bu bilgilerin ışığında, engellilere iş ve meslek kazandırmaya yönelik eğitim veren kurumlara ilişkin alan yazında ki bilgi ve veriler değerlendirilerek uygulama ve ileri araştırmalar bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Zihinsel yetersizliği olan bireyler, iş-meslek eğitimi.

A REVIEW OF THE INSTITUTIONS PROVIDING EMPLOYMENT AND VOCATIONAL EDUCATION TO INDIVIDUALS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Abstract

One of the sources for the development of our country and the societies is the manpower. The prosperity of societies depends on the natural sources and the manpower and the way these sources are utilized. Vocational and technical education contributes to this process as a means of raising the labor force. Providing intellectual disabled individuals with employment and vocational opportunities and helping them to become economically independent are regarded as one of the major aims of the special education in today's world. Thus, the objective of this study is to review the number of institutions providing employment and vocational education to individuals with intellectual abilities and to investigate the qualities of these institutions. In line with the objective of the study, the data was collected from MEB, SHÇEK, DİE and other electronic databases. In light of the obtained information and the literature review relevant to the institutions providing employment and vocational education to individuals with intellectual abilities, the implications and suggestions for further research are discussed.

Key Words: Individuals with intellectual disabilities, employment-vocational education.

GİRİŞ

Demokrasinin temel ilkelerinden biri eşitliktir. Herkes için eşitlik ilkesi ile hareket eden Birleşmiş Milletler, 1948 yılında Türkiye'nin de dâhil olduğu taraf devletlerin imzası ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni yayımlayarak eğitimde fırsat eşitliğine hak temelli bir yaklaşım getirmiştir. Engelliliği farklılık olarak dile getiren bu beyannamede, eğitim sistemlerinin insanlığın gelişimine, temel özgürlüklere ve insan haklarına saygının güçlendirilmesine odaklanması gerektiği vurgulanmıştır. Bir diğer deyişle eğitim, ayrımcılığın önlenmesi, insan

potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve farklılıklara saygının aracı olarak görülmektedir. Bu bakış açısıyla insan haklarının öncelikle okullarda ve eğitim kurumlarında yaygınlaştırılmasının gerekliliği vurgulanmış, böylelikle eğitimin, ayrımcılığın ortadan kaldırılmasındaki temel rol ve görevine dikkat çekilmiştir (Şahsuvaroğlu, Güneş, Aktaş, Konuk, 2013). Bu doğrultuda günümüzde daha çok farkında olunmaya başlanan insan hakları ve yaşam kalitesi kavramları bize, zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin de diğer bireyler gibi daha sosyal ve daha iyi koşullarda yaşaması gerektiğini göstermektedir (Kavaklı, Özkara, 2012). Engelliler içerisinde belki de en fazla desteğe ihtiyaç duyan bireyler zihinsel yetersizliği olan bireylerdir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin, bağımsız ve üretken bireyler olarak yaşamlarını sürdürmeleri ve topluma uyum sağlamaları için hayatın her döneminde eğitim gereksinimleri vardır (Akmanoğlu, 2002; Yücesoy, 2002).

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin, eğitimlerinde başkalarına bağımlı olmadan yaşamaları, kendi kendine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır (Cavkaytar, 2000). Bu doğrultudan hareketle zihinsel yetersizliği olan bireylere sunulan özel eğitim hizmetlerinin temel amacı, toplum içerisinde başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli bağımsız yaşam becerilerini kazandırmaktır (Baran ve Cavkaytar 2007). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin gerek yaşadığı andaki, gerekse gelecekteki yaşantılarını sürdürmede, bağımsız yaşam becerileri kapsamında yer alan “meslek öncesi ve meslek becerileri”nin kazandırılması, bağımsız ve üretken bireyler olarak yaşama tam katılımları açısından önem taşımaktadır. İş ve meslek becerilerinin kazandırılması, bireylere iş olanakları sağlama, para kazanmalarını sağlama, işbirliği içinde çalışmayı öğrenme ve sosyal ilişkileri geliştirme gibi fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca, kişinin kendine güven duymasını ve kendini topluma yararlı bir birey olarak hissetmesini sağlamaktadır. Bu becerilerin edinimi, zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik toplum bilincinin ve onlara verilen değerlerin artmasına da katkıda bulunmaktadır (Maciag, Schuster, Collins ve Cooper, 2000). Bu bağlamda zihinsel yetersizliğe sahip olan bireylere iş ve meslek becerilerini kazandırmak, onları ekonomik açıdan bağımsız hale getirmek özel eğitim alanının önemli amaçlarından biri sayılmaktadır (Şahsuvaroğlu, 2003).

Engellilerin toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanmasına yönelik kamusal alanda iyileştirmelerin yapılması, onların çalışan, kazanan ve kendilerine yeten bireyler olmaları için desteklenmeleri toplumsal yaşamın bir gereğidir (Yıldırım, Dökmen, Mamatoğlu 2011). Bu kapsamda zihinsel yetersizliği olan bireylere iş ve meslek eğitimi, işe yöneltme, yerleştirme ve izleme konularında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülen hizmetler, 5378 sayılı Özürlüler Kanunu ve 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 2000 yılında yürürlüğe giren ve Temmuz 2012’de revizyondan geçerek yeniden yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği esasları uyarınca düzenlenmekte ve uygulanmaktadır. Bu kapsamda Türkiye’de zihinsel yetersizliği olan bireylere sunulan mesleki eğitim hizmetleri MEB tarafından açılan iş okulları ve iş eğitim merkezlerinde sürdürülmektedir.

Hayat boyu öğrenme perspektifinden özel eğitim gereksinimi olan bireylerin eğitim hakkı incelendiğinde birçok mevzuat belgesinde yaygın ve mesleki eğitime erişimin de güvence altına alındığı görülmektedir. Mesleki Eğitim Kanunu’nda Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) özel eğitim gereksinimi olan bireylere yönelik iş hayatında geçerliliği olan özel meslek kursları düzenleme yükümlülüğü getirilmiştir. Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’da da “Özürlülerin yeteneklerine göre mesleğini seçme ve bu alanda eğitim alma hakkı kısıtlanamaz” ibaresi yer almıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Sosyal Hizmetler Kanunu, Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, son olarak Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği özel eğitim gereksinimli bireylerin mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyonlarının sağlanmasına ilişkin hükümler içermektedir.

Bu girişimlerden belki de en önemlisi, 2011 yılında başlatılan “Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi”dir. Mart 2011’de başlayan ve 2013 Eylül ayında sona eren proje ile özel eğitim hizmetleri kapsamında bütünleştirme yoluyla eğitim hizmetlerini iyileştirmek suretiyle, dezavantajlı gruplar dâhil, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin topluma katılımına katkıda bulunulması ve özel gereksinimli bireylerin tanılanmasında yeni psikolojik ölçme ve değerlendirme araçlarının uyarlanması çalışmaları yapılmıştır. Projenin dört farklı bileşeni bulunmaktadır ve bu bileşenlerle bağlantılı bir şekilde proje faaliyetleri yürütülmektedir. Bu bileşenlerden biri de engelli bireylerin iş ve mesleki eğitimlerinin kalitesini iyileştirmektir.

2012 Mart ayında değiştirilen ve kamuoyunda 4+4+4 düzenlemesi olarak geçen İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'da özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimlerine ilişkin bir madde yer almamaktadır. Bu kanun değişikliğinden sonra Temmuz 2012'de Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği güncellenmiştir. Bu Yönetmelik'te uygulamalara etki eden değişiklikler çok azdır. Yönetmelik'te kademeler, okula başlama yaşı ve ortaöğretimin zorunlu olmasından kaynaklanan terminolojik değişiklikler yapılmıştır. İlköğretim ve ortaöğretim seviyesindeki kurum tiplerinin isimleri değiştirilmiş ve özel eğitim iş uygulama merkezleri ile özel eğitim mesleki eğitim merkezlerine kayıt yaşı 21'den 23'e yükseltilmiştir (Şahsuvaroğlu, Güneş, Aktaş, Konuk, 2013).

İş okulları, ilköğretimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan ve 23 yaşından gün almamış özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmeyi, topluma uyumlarını sağlamayı, iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlayan okullardır. İş eğitim merkezleri ise, zorunlu öğrenim çağı dışında kalan ve genel eğitim programlarından yararlanamayacak durumdaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin; temel yaşam becerilerini geliştirmeyi, topluma uyumlarını sağlamayı ve iş ve mesleğe yönelik beceriler kazandırmayı amaçlayan farklı konu ve sürelerde düzenlenen meslek kurslarını, resmi ve özel yaygın eğitim kurumlarını kapsamaktadır (Özbey, Diken 2010).

12 yıllık zorunlu eğitim düzenlemesinin ardından "ilköğretimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan ve 23 yaşından gün almamış özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak, iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla resmî ve özel, özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu) açılacağı" Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde belirtilmiştir. Özel eğitim mesleki eğitim merkezini (okulunu) tamamlayan bireylere öğrenim belgesi verilir ancak bu belge yükseköğretime devam etme hakkı sağlamaz; bireylerin herhangi bir işte istihdam edilmesi durumunda ortaöğretim kurumlarından mezun olanlara tanınan özlük haklarından yararlanmalarını sağlar (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2012).

Bu kapsamdan hareketle ülkemiz koşullarına bakıldığında zihinsel yetersizliğe sahip bireylere iş ve meslek kazandırmaya yönelik eğitim veren kurumların Türkiye'deki niceliklerinin ve bu veriler ışığında niteliklerinin gözden geçirilmesi bu araştırmanın amacını oluşturmuştur (Şahsuvaroğlu, 2003).

YÖNTEM

Bu çalışmada, Türkiye'de ilgili konuda yapılan lisansüstü tez çalışmalarına ulaşmak için öncelikle Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)'ün Ulusal Tez Merkezinde tarama yapılmış, Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Daire Başkanlığı'nın, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve Türkiye İş Kurumu'nun (İŞKUR) elektronik veri tabanları ve bu kurumlar tarafından hazırlanan yayınlar ve raporlar incelenmiştir. Ayrıca Türkiye'de iş ve meslek becerilerinin öğretimi, iş ve meslek becerilerinin öğretimini içeren makalelere ulaşmak için de Türkiye Kaynaklı Özel Eğitimde Makale Bibliyografyası (Diken, Bozkurt ve Güldenoğlu, 2009) adlı kitaptan da yararlanılmıştır. Ayrıca zihinsel yetersizliği olan bireylerin iş ve meslek eğitiminde kaynaştırma uygulamaları ile ilgili çalışmalara ulaşabilmek için de Kaynaştırma İle İlgili Yüksek Lisans-Doktora Tezler Bibliyografyası ve Kaynaştırma Alanında Yapılan Çalışmalar İndeksi 1989-2010 adlı kitaptan da yararlanılmıştır (Şahsuvaroğlu, Balat ve Açar, 2011).

Araştırma tarama modelindedir. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2002). Tarama modelleri genel olarak var olan durumu ya da gerçekliği olduğu gibi araştırıp açıklamayı hedeflemektedir. Tarama modeli; nesneye, olguya, olaya, bireye vb. ilişkin günümüzdeki ya da geçmişteki verilerin tamamının gözden geçirilmesi mantığına dayanmaktadır. Tarama modelindeki araştırmalar incelenen durumu olduğu haliyle betimlemeye çalışır (Şimşek, 2012).

BULGULAR

Yapılan alan yazın taramasında Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Daire Başkanlığı'nın, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve Türkiye İş Kurumu'nun (İŞKUR) elektronik veri tabanları ve bu kurumlar tarafından hazırlanan yayınlar ve raporlara ulaşılmış, ayrıca konu ile ilgili olabilecek yurtiçi ve yurt dışı yayınlardan da yararlanılmıştır. Kaynak taraması ile elde edilen veriler arasında aşağıda tablolastırılan bilgileri yorumlamak zihinsel yetersizliği olan bireylere iş-meslek eğitimi veren kurumlara ilişkin bizlere oldukça çarpıcı sonuçlar göstermiştir. Bu çarpıcı sonuçlardan ilki 2010 yılında yayınlanan T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ortaklığı ile gerçekleştirilen Özürlülerin Sorun ve Beklentileri adlı araştırmadır.

Tablo 1: Zihinsel Yetersizliğe Sahip Bireylerin Eğitim Aldığı Okul ve Öğrenci Sayıları

	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi	172	2583
Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Zihin Engelliler III. Kademe)	103	6096
Toplam	275	8679

*Milli Eğitim Bakanlığı 2012-13 Öğretim Yılı İstatistikleri

Yukarıdaki tablo incelendiğinde zihinsel yetersizliği olan bireylere iş ve meslek eğitimi veren kurum sayısı 275 iken bu kurumlarda yararlanan öğrenci sayısı ise 8679'dur. Ancak bir başka çalışmaya bakıldığında, DİE tarafından gerçekleştirilen Türkiye Özürlüler Çalışması verilerine göre Türkiye genelinde 331,243 zihinsel engelli kişi olup, bunların 214.205'i eğitim çağı olan 29 yaş ve altında (% 65), 59.679 kişi ise eğitim ve yakın bakım çağı olan 9 yaş altındadır. MEB özel eğitim kurumları, mesleki eğitim merkezleri, özel alt sınıflar, kaynaştırma eğitimi veren sınıflar dâhil toplam 41.499 zihinsel engelli eğitim almaktadır. SHÇEK resmi kuruluşlarında 3.960 zihinsel engelli bakım ve barınma hizmeti alırken, özel rehabilitasyon merkezlerinde yaklaşık 40,000 kişi eğitim almakta olup, SHÇEK çatısı altında toplam 44.000 zihinsel engelli hizmet almaktadır. Bütün bu sayılar bir araya getirildiğinde ülkemizde kurumsal olarak eğitim ve/veya bakım hizmeti alan zihinsel engelli kişi sayısı yaklaşık 87.000 kişidir (Metintaş, 2013).

Tablo 2: Zihinsel Engelli Bireylerin Çalışma Durumu, 2010

	(%)
Çalışanlar	5,8
Ücretli Maaşlı Yevmiyeli	67,7
İşveren Kendi Hesabına	13,4
Ücretsiz Aile İşçisi	18,9
SGK 1'ya Kayıtlılık Durumu	100,0
Kayıtlı	47,4
Kayıtlı Olmayan	52,6
Çalışmayan	94,2
İş Arayan	2,6
Diğer	97,4
Çalışmama veya İş Aramama Nedeni 2	
Çalışamayacak Durumda Ağır Zihinsel Engelli	67,9
Emekli-Öğrenci-Ev İşleri Meşgul-Yaşlı	10,8
Engeli Nedeni İle Kendisine İş Verilmeyeceğini Düşünüyor	21,6
Ailesi Çalışmasına İzin Vermiyor	5,3
Diğer	9,7

*Türkiye İstatistik Kurumu Özürlülerin Sorunları ve Beklentileri Araştırması, 2010

1SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

2 Bir kişi birden fazla seçenek işaretleyebildiği için, sütun toplamları 100'ü vermemektedir.

3 Araştırma 280.014 engelli kişiyi kapsamaktadır.

Yukarıda ki tablodan da görüldüğü gibi 280.014 kişi içerisinde % 94,2 gibi çok büyük bir yüzde ile çalışmayan zihinsel yetersizliği olan nüfus vardır. Bu kişilerin içerisinde SGK'ya kayıtlılık durumuna baktığımızda da kayıtlı olmayan %52,6'lık bir nüfustan söz etmemiz yanlış olmaz. Çalışamayacak durumda olan ağır zihinsel yetersizliği olan bireylerin yüzdesi de % 67,9'dur.

Tablo 3: Kamu Kurumlarında Engelli Kurumlarında Çalışan Zihinsel Engelli Memurların Cinsiyete Göre Dağılımları, 2013 (%)

Çalışan Zihinsel Engelli		
Kadın	218	15,68
Erkek	1172	84,31

* T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı, *Engelli bireylere ilişkin istatistikî bilgiler*, (2014), Ankara, Mart 2014

Yorumlanması ve üstünde düşünülmesi gereken bir başka istatistikî bilgi de, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak çalışan Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığının hazırladığı Engelli Bireylere İlişkin İstatistikî Bilgiler, 2014 adlı yayından karşımıza çıkmaktadır. Tablodan da görüldüğü gibi toplam 1390 kişi üzerinden alınan verilere göre zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin genel nüfus içerisinde çalışma ve istihdam edilme durumları % 15,68 gibi bir rakama sahiptir. Engellilerin eğitime ilişkin veriler cinsiyet temelinde incelendiğinde zihinsel yetersizliği olan kadınların eğitime erişim açısından daha dezavantajlı durumda oldukları söylenebilir (Şahsuvaroğlu, Güneş, Aktaş, Konuk, 2013). MEB 2011-2012 istatistiklerine göre örgün ve yaygın eğitimde toplam 146.125 erkek öğrenci özel eğitim kurumlarına kayıtlı iken, kız öğrencilerin sayısı erkeklere göre yaklaşık % 40 daha azdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, Türkiye'de ilgili konuda yapılan lisansüstü tez çalışmalarına ulaşmak için öncelikle Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)'ün Ulusal Tez Merkezinde tarama yapılmış, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Daire Başkanlığı'nın, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve Türkiye İş Kurumu'nun (İŞKUR) elektronik veri tabanları ve bu kurumlar tarafından hazırlanan yayınlar ve raporlar incelenmiştir. Ayrıca Türkiye'de iş ve meslek becerilerinin öğretimi, iş ve meslek becerilerinin öğretimini içeren makalelere ulaşmak için de Türkiye Kaynaklı Özel Eğitimde Makale Bibliyografyası (Diken, Bozkurt ve Güldenoğlu, 2009) adlı kitaptan da yararlanılmıştır. Ayrıca zihinsel yetersizliği olan bireylerin iş ve meslek eğitiminde kaynaştırma uygulamaları ile ilgili çalışmalara ulaşabilmek için de **Kaynaştırma İle İlgili Yüksek Lisans-Doktora Tezler Bibliyografyası ve Kaynaştırma Alanında Yapılan Çalışmalar İndeksi 1989-2010** adlı kitaptan da yararlanılmıştır (Şahsuvaroğlu, Balat ve Açar, 2011).

Elde edilen veriler ve yapılan araştırmalar incelendiğinde zihinsel yetersizliğe sahip bireylere iş ve meslek eğitimi veren kurumların sayısı oldukça yetersizdir. Dolayısıyla bu kurumlardan iş ve meslek eğitimi alan öğrencilerin sayısı da oldukça azdır. Bununla birlikte sağlıklı istatistiksel verilere ulaşamaması, ulaşılan veriler arasındaki tutarsızlıklar vb. başlıklarda iş ve meslek eğitimine ihtiyacı olan zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitime erişimlerinde sorunlar ve yetersizlikler olduğunu söylemek de mümkündür.

Türkiye'de özel eğitim gereksinimi olan bireylere yönelik mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenme hizmetleri yetersizdir. Özel eğitim gereksinimi olan bireylere ve onların ailelerine yönelik meslek seçimi konusunda nitelikli rehberlik hizmetlerinin sunulması oldukça önemlidir. Rehberlik hizmeti sunulurken öğrencilerin engellerinin değil potansiyellerinin göz önüne alınması son derece önemlidir. Mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenme ile ilgili İŞKUR, MEB ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gibi kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon sağlanması önemlidir (Şahsuvaroğlu, Güneş, Aktaş, Konuk, 2013).

Sağlıklı bireylere ve diğer engel türlerine göre daha zorlu yaşam koşullarına sahip olan zihinsel yetersizliği olan bireylerin, hem sosyal hem ruhsal hem de iş ve meslek becerilerini geliştirmeleri açısından desteklenmesi çağdaş ülkelerin görevlerinden biridir. Zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin yaşadığı sorunlar yalnızca kendilerine

ait değil, ailelerinin, çevrenin, toplumun kısacası tüm insanlarımızın ortak sorunlarıdır. Her insan gibi zihinsel yetersizliği olan bireylerin de hayatın her alanında kimseye muhtaç olmadan hayatlarını sürdürmesi, uluslararası sözleşmelerde ve Anayasamızda belirtildiği gibi temelde insan hakları konusudur.

Nüfusumuzun önemli bir oranını oluşturan engelli vatandaşlarımızın ve bu nüfus içerisinde yer alan zihinsel yetersizliği olan bireylerin yaşadığı sorunlara çözüm bulmak, kendine yeten ve üretken bireyler olarak hayatlarını sürdürmelerini sağlamak konusunda zihinsel yetersizliği olan bireylere iş ve meslek eğitimi verecek kurum sayılarını arttırmak, bu kurumlarda iş ve meslek eğitimi veren öğretmenlerin hem niceliklerini hem de niteliklerini geliştirmek, sosyal hizmet politikalarını toplumun her kesiminin beklentilerini karşılamak üzere ve dünyadaki gelişmelere uygun olarak insan"ı ve insan hakları"nı temel alan bir anlayışla sürdürmek ve hak temelli sosyal devlet politikaları oluşturmamızda yarar vardır.

Not: Bu çalışma 24-26 Nisan 2014 tarihlerinde Antalya'da 21 Ülkenin katılımıyla düzenlenen 5th International Conference on New Trends in Education and Their Implications – ICONTE' de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akmanoğlu, N. (2002). *Otistik bireylere adı söylenen rakamı seçme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Cavkaytar, A. (2000). Zihinsel yetersizliği olanların eğitim amaçları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1).

Diken, İ.H. & Bozkurt, F. & Güldenoğlu, B. (2009) *Türkiye kaynaklı özel eğitimde makale bibliyografyası (1990-2009)*. Ankara: Maya Akademi.

Karasar, N. (2002) *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kavaklı, U. & Özkara, E. (2012). *Kişisel, sosyal ve iş hayatında özürlü bireylere tanınan haklar ve özürlü olguların medikolegal değerlendirmesi*. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* Cilt 26, Sayı 1, (Nisan) 2012, 65 – 74

Maciag, K. G. & Schuster, J. W. & Collins, B. C. & Cooper, J. T. (2000). *Training adults with moderate and severe mental retardation in a vocational skill using a simultaneous prompting* *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 35(3), 306-316.procedures.

Metintaş, M. (2013). *Türkiye'de zihinsel engelliliğin dağılımı*. 22.03.2014 tarihinde <http://www.sometzihinsel.org/makaleler/158-tuerkyede-zhnsel-engelln-dailimi.html> adresinden alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Yayınları (2013). ISBN 978-975-11-3744-9

Özbey, F. & Diken, İ. H. (2010). *Zihinsel yetersizliği olan bireylerin iş-meslek eğitimi ve istihdamlarına yönelik Türkiye'de yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi 2010, 11(2) 19-42.

Resmi Gazete. (21.07.2012) Sayı: 28360. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.

Şahsuvaroğlu, N.T.& Güneş, H. & Aktaş, İ. & Konuk, Ö. (2013) *Engelsiz Türkiye için: yolun neresindeyiz? mevcut durum ve öneriler*, Sabancı Üniversitesi Yayınları, ISBN: 978-605-4348-46-6, İstanbul, Mart 2013.

Şahsuvaroğlu, N.T. (2003). *Eğitilebilir zihinsel engeli olan ilköğretim II. kademe öğrencileri için geliştirilen mesleki farkındalık eğitiminin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şahsuvaroğlu, N. T. & Balat, G. U. & Açar, K. (2011). *Kaynaştırma ile ilgili yüksek lisans-doktora tezler bibliyografyası ve kaynaştırma alanında yapılan çalışmalar indeksi 1989-2010* Eğiten Kitap, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu Özürlülerin Sorunları ve Beklentileri Araştırması 2010, (2011) ISBN 978-975-19-5240-0 Yayın No:3636, Kasım 2011, Ankara.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı, *Engelli bireylere ilişkin istatistikî bilgiler*, (2014), Ankara, Mart 2014.

Şimşek, A. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2653 Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1619

Yıldırım, F. & Dökmen, Z. & N. Mamatoğlu (2011) *“İşgücü piyasasının özürlüler açısından analizi”*, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2011 Kasım, Ankara.

Yücesoy, Ş. (2002). *Zihinsel özürlü öğrencilere fotokopi çekme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.